

III. RAHVUSVAHELINE KESKKOND

Nagu majandust tervikuna, mõjutab maailmas toimuv otseselt ka Eesti ja Eesti Panga majandus- ja rahapoliitikat. 2000. a kõige olulisemaks mõjuriks oli Eesti Pangale – nagu ka Eesti ühiskonnale ja riigile tervikuna – Euroopa Liidu (EL) laienemisprotsessi kvalitatiivne muutus. Samuti alustati 2000. aastal Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) eestvedamisel eelmise sajandi viimaste aastate finantskriisi järel sõlmitud kokkulepete elluviimist, eesmärgiga tugevdada maailma finantsüsteemi ja parandada nii arenenud kui ka arenevate riikide valmisolekut uusi kriisiolukordi vältida, nende tekkimisel aga neid operatiivselt ja otstarbekalt lahendada.

ÜLDPOLIITILINE KESKKOND EESTI INTEGREERUMISEL EUROOPA LIIDUGA

Euroopa Liidu jaoks on viimastel aastatel üheks olulisemaks prioriteediks olnud **laienemisprotsess**. 1998. aastal alustas EL ühinemisläbirääkimisi esimeste kandidaatriikidega, sh Eestiga. 2000. a detsembris jõudis lõpule ELi liikmesriikide valitsustevaheline konverents, mille üheks põhiteemaks oli ELi institutsionaalse struktuuri ümberkujundamine uute liikmesriikide vastuvõtuks.

2000. aastal toimunud peamiseks edasiminekuks tuleb pidada seda, et Euroopa Komisjon esitas novembris koos oma eduaruannetega kandidaatriikide kohta ka **läbirääkimiste ajakava**. Euroopa Ülemkogu detsembrikuisel tippkohtumisel Nice'is lepitati kokku, et esimesed liitujad tuleb vastu võtta juba enne 2004. aastal toimuvaid Euroopa Parlamendi valimisi. Lähtuvalt nimetatud ajakavast on Eesti võtnud endale eesmärgiks lõpetada läbirääkimised olulisemates küsimustes 2001. a lõpuks ja jõuda ELiga liitumislepingu allkirjastamiseni 2002. a suvel.

Põhjalikult muutus 2000. aastal ühinemisprotsessi majanduspoliitiline rõhuasetus. Läbirääkimiste esimestel aastatel pöörasid nii EL kui ka kandidaatriigid põhitähelepanu seadusandluse võrdlemisele – läbirääkimiste põhiküsimus oli ajakava, mille jooksul kandidaatriigid võtavad üle *acquis communautaire*'i. 2000. aastal kerkisid aga esile majanduspoliitika põhiküsimused: kandidaatriikide majandusnäitajate lähenemine ELi omadele (reaalne ja nominaalne konvergens) ning lähiaastate majanduspoliitika planeerimine.

EUROINTEGRATSIOONI MAJANDUSPOLIITILISED KÜSIMUSED

SISSETULEKUTE SUURENEMINE – EUROINTEGRATSIOONI MAJANDUSPOLIITILINE PÕHIEESMÄRK

Euroopa Liidu laienemise majanduspoliitiline eesmärk on kandidaatriikide majanduse järkjärguline lähenemine ELi keskmisele tasemele (vt tabel 3.1). See on võimalik ainult siis, kui kandidaatriikide

Tabel 3.1. Euroopa Liidu kandidaatriikide hinnatase ja sisemajanduse koguprodukt (SKP) võrreldes ELi keskmisega ja mõnede tööstusriikidega

	Hinnatase	SKP tase			
	(EL=100)	Ostujõu standard (kr)		EL=100%	
	1996	1996	1999	1996	1999
Rumeenia	20	6 100	5 700	33	27
Bulgaaria	21	4 600	4 700	25	22
Leedu	32	5 300	6 200	29	29
Slovakkia	34	8 100	9 800	44	46
Läti	35	4 700	5 800	26	27
Tšehhima	37	12 000	12 500	65	59
Eesti	38	6 100	7 700	33	36
Ungari	41	8 600	10 700	47	51
Poola	44	6 200	7 700	34	36
Sloveenia	62	12 200	15 000	66	71
EL	100	18 400	21 100	100	100
Rootsi	124	18 740	21 600	102	102
Soome	110	17 640	21 160	96	100
Ameerika Ühendriigid	86	27 690	32 710	150	155
Jaapan	131	21 870	22 870	119	108

Andmed: Eurostat, Eesti Statistikaamet

pikaajaline oodatav majanduskasv on kiirem, st tootlikkus neis riikides on suurem kui ELis. Sel juhul suurenevad ka inimese kohta toodetud SKP ja reaalne sissetulek ning kokkuvõttes kasvab elanike jõukus. Sellist protsessi nimetatakse **reaalseks konvergentiks**.

Koos keskmise tootlikkusega tõusevad ka palgad ning nõudlus kaupade ja teenuste järele. Majandus- harud, kus tootlikkuse kasv on suurem, toodavad vastavalt suuremale nõudlusele ka rohkem kaupu. Neis harudes aga, kus tootlikkuse kasv on väiksem, tõstab suurenev nõudlus eelkõige kaupade hindu. Kui kandidaatriikides kasvab tööviljakus ELi keskmisest kiiremini, siis tõuseb ka nende riikide keskmine hinna- ja palgatase ELi vastavatest näitajatest kiiremini, st leiab aset **nominaalne konvergens**.

Reaalne ja nominaalne konvergens on tulevaste liikmesriikide majanduspoliitika võtmeküsimus liitumiseelisel perioodil. Reaalse SKP kiire kasv on majanduspoliitika põhiülesanne nii enne kui ka pärast ühinemist ELiga. Kuid samavõrra oluline on tagada, et ELi keskmist ületav inflatsioon ei kahjustaks kandidaatriikide konkurentsivõimet. **Reaalpalga tõus ei tohi seega olla tootlikkuse kasvust suurem. Nominaalne konvergens peab järgnema reaalsele konvergentile, mitte vastupidi.**

REAALNE KONVERGENTS JA KOPENHAAGENI KRITERIUMID

Reaalsissetulekute ühtlustumine ei ole ega saagi olla Euroopa Liiduga ühinemise tingimus. ELi liikmestaatus, Euroopa identiteet on võrreldamatult laiem ja sügavam mõiste ning seda ei saa mõõta kitsalt majanduslike suurusatega. Kuid liikmestaatusel on ka väga selge majanduspoliitiline põhjus: **Euroopa Liiduga ühinemise perspektiiv ja liikmestaatus ise soodustavad reaalsest konvergenti**. Integreerumine ELi siseturuga soodustab kaupade ja teenuste eksporti. Teisalt suurendab ELi liikmestaatus või selle suur tõenäosus investorite usku majanduspoliitika püsivusse ja soodustab seeläbi investeringuid. Suurem turg ja suuremad investeeringuid on aga tootlikkuse kasvu ehk reaalse konvergenti eeldus.

Ühtaegu on võimalik sõnastada majanduspoliitika sellised põhimõtted, mille järgimine soodustab reaalsissetulekute suurenemist. Euroopa Liit on need fikseerinud **Kopenhaageni majanduskriteeriu-**

mides¹, mille täitmine on liikmestaatuse tingimus. Uutelt liikmesriikidelt nõutakse funktsioneeriva turumajanduse olemasolu ning võimet tulla toime ELi konkurentsivõime ja turujõududega.

Kopenhaageni majanduskriteeriumidele vastavuse hindamisel võetakse arvesse, kui vabad on hinnad ja liberaalne kaubanduspoliitika, kas makromajandusolukord on piisavalt stabiilne ning majanduspoliitika väljatöötamine ja elluviimine plaanipärane. Komisjon hindab finantssektori tugevust ning seda, kui vaba on ettevõtete juurdepääs turule ja kui lihtne on sealt väljuda, kas ettevõtete arenguks on piisavalt inim- ja materiaalseid ressursse. Olulisel kohal on ka edusammud riigiettevõtete reformimisel. Kahtlemata näitab ettevõtete konkurentsivõimet ELi ühisturul see, kui ulatuslikud on nende kaubandusside- med ELi liikmesriikidega.

Kandidaatriikide edusamme ELiga ühinemisel hindab Euroopa Komisjon eduaruannetes, mis on aluseks Euroopa Ülemkogu seisukohale laienemisprotsessi suhtes. Majanduspoliitikat käsitledes annab komisjon hinnangu, kas kandidaatriik vastab Kopenhaageni kriteeriumidele. Euroopa Komisjoni hinnang Eestile oli väga positiivne. Komisjon on oma 2000. a eduaruandes seisukohal, et **Eestis on funktsioneeriv turumajandus ning riik suudab juba lähiajal toime tulla ELi konkurentsivõime ja turujõududega**. Ühtaegu peetakse selle eelduseks **käsilevõetud reformide jätkamist**. Seega asetab komisjon Eesti ühele tasemele Ungari ja Poolaga. Üksnes Küpros ja Malta asusid Euroopa Komisjoni koostatud "pingereas" neist kolmest riigist eespool.

HINNATASEME ÜHTLUSTUMISEGA SEOTUD PROBLEEMID

Erinevalt reaalsest konvergenstist on nominaalne konvergens mõõdetav inflatsioonimäära erinevuste kaudu. Euroopa Liidu majanduspoliitikas on nominaalsel konvergenstil ka otsene poliitiline väljund – sellega on seotud EMU täisliikme staatus ja liitumine eurosüsteemiga. Teatavasti on selleks vaja täita Maastrichti kriteeriumid, sealhulgas hoida inflatsioonimäär ja intressid ELi keskmise lähedal ning saavutada vahetuskursi stabiilsus euro suhtes. See on võimalik ainult siis, kui liikmesriigi palga- ja hinnatase on jõudnud ELi keskmisele küllaltki lähedale. Maastrichti kriteeriumid ei ole Euroopa Liiduga ühinemise eeltingimus. Arvestades kandidaatriikide kohustust teatud aja jooksul pärast ELiga liitumist ühineda ka europiirkonnaga, on siiski oluline kujundada oma majanduspoliitilist raamistikku üha enam selles suunas, mis võimaldaks mõne aja pärast saavutada ka nominaalse konvergensti ELiga.

VAHETUSKURSIPOLIITIKA EUROOPA LIIDUGA ÜHINEMISEL

Realse ja nominaalse konvergensti koosmõju on kandidaatriikide jaoks tõsine rahapoliitiline küsimus: reaalsissetulekute ühtlustumiseks Euroopa Liidu tasemega peab Eesti majanduskasv olema kiirem kui ELi liikmesriikidel, ent see tingib üldjuhul ka kõrgema inflatsioonitaseme. Seetõttu ei ole kandidaatriikide rahapoliitilise strateegia kujundamisel ainuõige seada eesmärgiks realse konvergensti vajadusi eiravat inflatsioonitaseme alandamist või kasutada ujuva vahetuskursi poliitikat inflatsioonitempo aeglustamiseks valuuta nominaalse kallinemise abil. Rahapoliitika peab konvergensti soodustama makromajandusliku stabiilsuse toetamise kaudu, et majandus kasvaks kiiresti ja säilitaks konkurentsivõime. Fikseeritud vahetuskursiga riikides tuleb siiski vältida palkade tõusust tingitud hinnatõusu spiraali, mis ohustab konkurentsivõimet.

2000. aastal avaldasid EKP ning ELi majandus- ja rahandusministrite nõukogu (ECOFIN) oma ametliku seisukoha kandidaatriikide vahetuskursipoliitika kohta. Vahetuskursipoliitika-alasel integratsioonil ELiga on järgmised etapid:

¹ Euroopa Ülemkogu 1993. a Kopenhaageni tippkohtumisel seatud majanduspoliitilised tingimused ELiga liitumiseks.

1. Enne liitumist ELiga ei ole kandidaatriikidele seatud mingeid formaalseid piiranguid vahetuskursirežiimi valikul.
2. Pärast liitumist ELiga teostab uus liikmesriik oma vahetuskursipoliitikat ELi ühistest huvidest lähtuvalt. Kandidaatriikidest saavad ELiga ühinemise järel Majandus- ja Rahaliidu (EMU) piiratud õigustega liikmesriigid. Ühishuvidest lähtuv vahetuskursipoliitika tähendab eelkõige hoidumist konkureerivatest devalveerimistest, et tagada ELi ühisturu ladus funktsioneerimine.
3. Eeldatakse, et pärast liitumist ELiga, kuid mitte tingimata kohe, ühinevad uued liikmesriigid euro ja EMU piiratud õigusega liikmesriikide valuutade vahelise vahetuskursimehhanismiga ERM2. Ühinedes ERM2ga, seovad uued liikmesriigid oma valuutade kursid rohkem või vähem järgalt euroga.
4. Kui piiratud õigustega liikmesriik täidab ühisraha kasutuselevõtuks vajalikud tingimused ja esitab vastava taotluse, otsustatakse tema vastuvõtmine europiirkonna liikmeks ehk EMU täisliikmeks.

Ülaltoodud stsenaariumi juures tuleb välja tuua järgmised asjaolud.

Esiteks, Euroopa Liit on seisukohal, et **kandidaatriikide puhul ei saa välja töötada ühtset vahetuskursi mudelit ei enne ega vahetult pärast ühinemist ELiga**. Vahetuskursipoliitika valik sõltub majanduse olukorrast. EL aktsepteerib põhimõtteliselt nii euro suhtes järgalt fikseeritud kurssi ja valuutakomiteed kui *de facto* ka ujuvat vahetuskurssi, sest ERM2 suurim lubatud kõikumisvahemik euro suhtes on kuni 15% fikseeritud keskväärtusest. Siiski on kaks poliitikat, mis ühinemise järel ei ole Euroopa Komisjoni ja Euroopa Keskpanka arvates *acquis communautaire*'iga ja Euroopa Liidu poliitika põhimõtetega kooskõlas. Esimene neist on nn libiseva vahetuskursi režiim, kui valuuta odavneb või kallineb euro või mõne muu valuuta suhtes ette teada oleva graafiku alusel. Samuti ei ole ELi nõuetega kooskõlas, kui riigi vääringu kurss fikseeritakse dollari või mõne teise valuuta, mitte euro suhtes.

Teiseks, **uued liikmesriigid võivad pärast ELiga ühinemist liituda ERM2ga erinevatel ajahetkedel**. Kursi fikseerimine euro suhtes sõltub seega iga uue liikmesriigi valmisolekust. Samuti peavad uus liikmesriik ja Euroopa Liit omavahel ametlikult kokku leppima vahetuskursi nii liitumisel ERM2ga kui ka pärast Maastrichti kriteeriumide täitmist, kui riik ühineb eurosüsteemiga.

Kolmandaks, **Eesti jaoks olid väga olulised 2000. aastal antud selgitused meie valuutakomiteel põhineva raha- ja vahetuskursipoliitika sobivuse kohta pärast ühinemist ELiga**. Nii ECOFIN, Euroopa Komisjon kui ka Euroopa Keskpank rõhutasid, et valuutakomitee on põhimõtteliselt kooskõlas ERM2 nõuetega. Seega jätkab Eesti ka pärast ühinemist ELiga praegust rahapoliitikat ja kroon jääb rangelt seotuks euroga. Valuutakomitee ei asenda küll nõuet osaleda ERM2s, kuid valuutakomitee põhimõtteid tulemuslikult rakendanud riik ei pea enne eurosüsteemiga ühinemist vahetuskursirežiimi muutma. **ELi ülaltoodud seisukoht oli Eesti ja Eesti Panga jaoks oluline samm edasi ja võimaldab senisest kindlamalt planeerida eelolevate aastate poliitikat**.

Lõpuks – euro ühepoolne kasutuselevõtt kandidaatriikide poolt on kõigi ELi asutuste kindla arvamuse kohaselt nii formaalselt, kuid veelgi enam sisuliselt vastuolus ELi seadusandlusega. Europiirkonnaga liitumine ja euro kasutuselevõtt on struktuurse konvergensti viimane etapp, milleni jõutakse ELi majandus- ja rahapoliitika vastastikuse järelevalve rakendamise käigus.

MAJANDUSPOLIITILINE KOOSTÖÖ EUROOPA LIIDU JA KANDIDAATRIIKIDE VAHEL

Reaalse ja nominaalse konvergensti probleemid on Euroopa Liidu ja kandidaatriikide majanduspoliitilise koostöö põhiküsimus, mille eesmärk on tagada kandidaatriikides stabiilne ja kiire majanduskasv. Liitumiseelne majanduspoliitiline dialoog koosneb kolmest elemendist: ELi majanduspoliitika põhimõtete rakendamine kandidaatriikide suhtes, kandidaatriikide majanduse lülitamine Euroopa Komisjoni regulaarsesse prognoosisüklisse ja kandidaatriikide majandusolukorra regulaarne analüüs Euroopa Komisjoni poolt. Senisest tunduvalt põhjalikuma koostöö esimeseks sammuks oli 2000. a detsembris

korraldatud majanduspoliitiline seminar, kus osalesid liikmesriikide, kandidaatriikide ja ELi asutuste (Euroopa Komisjon, EKP, Majandus- ja Finantskomitee) tippametnikud.

UUS, LAIENDATUD MAJANDUSPOLIITILINE DIALOOG

Euroopa Liidu ja kandidaatriikide koostöö alus on **liitumiseelne majandusprogramm**² (LMP). LMP sätestab lähema keskpika ajavahemiku (3–5 aastat) prognoositavad majandusnäitajad, sh eelarvepoliitika eesmärgid ja majandusreformide ajakava. Programmi hinnatakse kord aastas kandidaatriikide ning liikmesriikide ja ELi asutuste vahelistel kohtumistel. Sellise protseduuri eesmärk on lisaks majanduspoliitika planeerimisele ka tulevaste liikmesriikide haaramine ELi regulaarsesse majanduspoliitilisse dialoogi. Sarnaste põhimõtete alusel hinnatakse igal aastal kõigi liikmesriikide konvergensti- või stabiilsusprogramme³. Eesti esitab LMP Euroopa Komisjonile 2001. a mais, ettevalmistusi selle koostamiseks alustasid valitsuse ja Eesti Panga spetsialistid 2000. a teisel poolel.

Lisaks liitumiseelsele majandusprogrammile kehtestas Euroopa Komisjon 2000. aastal kandidaatriikidele nõude esitada üks kord aastas **fiskaalnäitajate aruanne**. Kandidaatriigid saavad Euroopa Komisjonile informatsiooni valitsussektori võla, eelarve puudujäägi jmt kohta. Ka see koostöövorm on ettevalmistus osalemiseks ELi analoogilises koostöömehhanismis – liigse eelarvepuudujäägi menetluses, mille käigus Euroopa Komisjon hindab kord aastas liikmesriikide fiskaalolukorda.

Kõrvuti kandidaatriikide eelnimetatud keskpika majandusprogrammi koostamisega alustas Euroopa Komisjon omalt poolt tööd **kandidaatriikide majandusprognooside** kvaliteedi parandamiseks ning nende koostamise ja avaldamise ühtlustamiseks ELi liikmesriikidega. Alates 2000. aastast avaldab Euroopa Komisjon prognoosid kandidaatriikide kohta kaks korda aastas, kevadel ja sügisel. Oma prognooside ja LMPde alusel on Euroopa Komisjonil 2001. a lõpul kavas hinnata kandidaatriikide majanduspoliitilist ja finantsstabiilsust.

Veel ühe sammuna praeguste ja peatsete liikmesriikide vahelises koostöös algatasid ECOFIN ja Euroopa Komisjon kandidaatriikide **finantssektori järelevalve haldussuutlikkuse hindamise projekti**. Eesti on üks kahest esimesest kandidaatriigist, kelle finantsjärelevalve tugevust Euroopa Liit 2001. a esimesel poolel hindab.

Lisaks majanduspoliitilisele dialoogile tugevnes 2000. aastal ka kandidaatriikide ja ELi vaheline statistikaalane koostöö. ELi Statistikaamet (Eurostat) hakkas korraldama liikmesriikide ja kandidaatriikide vahelisi ühisnõupidamisi, samuti hakkas kandidaatriikidega regulaarseid töökohtumisi korraldama Rahandus-, Finants- ja Maksebilansistatistika Komitee. Mõlemal juhul oli varasemal aastail piiratud ELi asutuste ja kandidaatriikide omavaheliste kohtumistega, millest liikmesriigid osa ei võtnud.

EUROOPA KESKPANK JA EUROOPA LIIDU LAIENEMINE

Euroopa Keskpangal ja Euroopa Keskpankade Süsteemil (EKPS) on Euroopa Liidu ja liikmesriikide vahelises majanduspoliitilises dialoogis tähtis osa. Ametlikult EKP ühinemisläbirääkimistel ei osale, kuid EKP esindajad võtavad osa kõigist olulisematest kohtumistest praeguste ja tulevaste liikmesriikide ning ELi asutuste vahel. Eriti oluline on EKP roll kandidaatriikide keskpankade ettevalmistustes ELiga ühinemiseks. EKP ja EKPSi ning kandidaatriikide keskpankade vahelised suhted jagunevad kahte suurde valdkonda: üldine majandus- ja rahapoliitiline dialoog ning tehnilised ettevalmistused ühinemiseks EKPSiga.

² *Pre-accession Economic Programme*; PEP.

³ Konvergenstprogrammi esitavad Euroopa Komisjonile ja Ministrite Nõukogule liikmesriigid, kes ei kuulu eurosüsteemi, stabiilsusprogrammi aga eurosüsteemi kuuluvad riigid. Konvergenstprogrammi eesmärk on Maastrichti kriteeriumide täitmine, stabiilsusprogrammi eesmärk stabiilsus- ja kasvupakti järgimine.

Reaalne ja nominaalne konvergens ning selle mõju kandidaatriikide raha- ja vahetuskursipoliitikale oli 2000. aastal ka EKP ja EKPSi ning kandidaatriikide keskpankade vahelise poliitilise dialoogi põhiküsimus. EKP hindas erinevate rahapoliitiliste eesmärkide ja vahetuskursirežiimide sobivust kandidaatriikide majanduse reaalse konvergensti kiirendamiseks ja konkurentsivõime tugevdamiseks ning parimaid stsenaariume euopiirkonnaga liitumiseks. Nagu eelpool mainitud, kinnitas EKP, et hästi toimiv valuutakomitee ja fikseeritud vahetuskurs on kooskõlas ELi vahetuskursipoliitika ja ERM2 põhimõtetega. Kuid EKP rõhutas samuti, et kandidaatriikide puhul ei saa välja töötada ühtset mudelit. Reaalse ja nominaalse konvergensti küsimustele oli pühendatud EKP ning liikmes- ja kandidaatriikide keskpankade tippkohtumine 2000. a detsembris. Kandidaatriikide majandustaseme lähenemist ELi omale puudutati üksikasjalikumalt ka EKP ja kandidaatriikide spetsialistide töökohtumisel oktoobris.

Tehnilistest ettevalmistustest EKPSiga liitumiseks tuleb 2000. aastal mainida kahte olulisemat sammu. Esiteks, EKP ja kandidaatriikide keskpankade õigusteenistuste koostöös valmis **tulevaste liikmesriikide rahapoliitika seadusandluse põhjalik analüüs**. Teiseks, EKP ja kandidaatriikide keskpangad alustasid **kandidaatriikide raha- ja pangandusstatistika kogumise, töötlemise ning avaldamise metoodikat kirjeldava käsiraamatu** koostamist. Lisaks sellele täpsustasid kandidaatriigid, sh Eesti, **kõigi rahaloomega tegelevate asutuste definitsiooni**. EKP korraldas kandidaatriikidele 2000. aastal ka maksebilansistatistika alase nõupidamise, kus põhiküsimus oli kuise maksebilansi koostamine. Eesti Pank on ka siin jõudnud peaaegu täieliku vastavuseni EKP nõuetele.

RAHVUSVAHELINE VALUUTAFOND

RAHA- JA PANGAPOLIITILISE KESKKONNA KUJUNDAJANA

1997.–1998. aastal vapustasid maailma finantsturge kriisid Aasias ja Venemaal. Suuremal või vähemal määral mõjutasid need ka kõiki ülejäänud riike: vähenesid investeringud, halvenesid finantseerimistingimused, kahanes väliskaubandus. Analoogiliste kriiside tõenäosuse vähendamiseks tulevikus kutsusid liikmesmaad juhtivate tööstusriikide eestvedamisel rahvusvahelisi finantsinstitutsioone ja eelkõige Rahvusvahelist Valuutafondi (RVF) keskendumata **finantskriiside ennetamise alasele tegevusele**.

Teine oluline arengujoon 2000. aastal oli see, et lisaks regulaarsele maailma majanduse ja liikmesriikide majandusolukorra analüüsile (RVFi põhikirja IV artiklil põhinevad iga-aastased majanduspoliitilised konsultatsioonid) ning tavapärasele laenupoliitikale jätkas RVF suure võlakooomusega vaeste riikide majanduspoliitilist nõustamist. See toimub vastava programmi raames koostöös Maailmapangaga. Programm sisaldab otsest rahaabi riikidele, kelle majandusreformide elluviimist ja arengut takistavad suur võlakooem ja selle teenindamise kulud.

FINANTSSÜSTEEMI TUGEVUSE HINDAMINE

RVFi 2000. a tööplaani prioriteediks oligi riikide finantssektori analüüs ning šokitaluvuse hindamine, rahvusvaheliste standardite ja hea tava rakendamine raha- ja finantssektoris, majanduspoliitika läbipaistvus. Esimese sammuna on RVF välja töötanud mitu ettepanekut, mille eesmärk on suurendada liikmesriikide majanduspoliitiliste sammude arusaadavust ning anda selle kohta senisest tunduvalt enam informatsiooni. On ju paljuski olnud kriiside põhjuseks just puudulik või vale info riigi majandusolukorra kohta. Teine oluline eesmärk on parandada finantssüsteemi analüüsi kvaliteeti, mis võimaldaks senisest usaldusväärsemalt hinnata finantssüsteemi riske ning ennetada kriisilukordi. Vastuseks viimaste aastate kriisidele töötatakse välja uusi, tänapäeva finantssüsteemide olukorda arvesse võtvaid eelhoiatatusindikaatoreid, mis annaksid õigel ajal märku probleemide tekkimisest. Erilise tähelepanu all on riikide (ja eriti riigi erasektori) välisvõlg ning välisvaluutareservid, aga ka teised makromajanduslikud näitajad, mis annaksid õigel ajal märku ebasoodsast arengust. Finantssektori tugevdamise programmi kolmandaks elemendiks on sammud, mida saab astuda kriiside ennetamiseks.

Maailma finantsüsteemi stabiilsuse parandamiseks algatasid RVF ja Maailmapank 1999. aastal ühise **finantssektori hindamise programmi**⁴, mille käigus hinnatakse RVFi liikmesriikide panga- ja finantsüsteemide stabiilsust ja tugevust, regulatiivaktide ja järelevalve vastavust rahvusvahelistele normidele, panga- ja finantsüsteemi šokitaluvust jms. 1999. aastal alustatud ja põhiliselt 2000. a jooksul teostatud pilootprojekt hõlmas 12 riiki⁵, 2001. aastal on kavas hinnata järgmised 24 riiki. Edaspidi on RVFi eesmärk hinnata kesktlābi kord seitsme aasta jooksul iga liikmesriigi finantssektori tugevust.

NORMID JA HEA TAVA

Nagu eelpool öeldud, on üks peamisi Aasia ja Venemaa finantskriisi järelduisi vajadus anda finants-turgudele õigeaegset ja selget informatsiooni riigi majandusolukorra ja poliitika põhimõtete kohta. Avatus ja arusaadavus aitab erasektoril – ettevõtetel ja eraisikutel – paremini hinnata riigi majandus- ja finantsolukorda. See muudab investorite käitumise stabiilsemaks ja vähendab äkilise finantskriisi ohtu. Viimasel kolmel aastal ongi maailma majanduses oluliselt levinud rahvusvaheliste normide ja hea tava koodeksite kasutuselevõtt. RVF on koostöös teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega määratlenud tosin standardit, mis on esmatāhtsad majanduspoliitika läbipaistvuse ja finantssektori tōhusa järelevalve seisukohalt ning mille juurutamist fond liikmesriikides jälgib.

Normid ja hea tava koodeksid võib sisu järgi jagada kolmeks: läbipaistvuse, turegulatsiooni ja finantssektori stabiilsuse reeglid. Keskpanga seisukohalt on eriti olulised **majanduspoliitika selguse** tagavad statistika ning fiskaal-, raha- ja finantssektori poliitika läbipaistvuse head tavad ning **finantssektori stabiilsuse tagamise gruppi kuuluvad** panga-, kindlustus- ja vāärtpaberituru järelevalve standardid ning maksesüsteemidele esitatavad nõuded.

Läbipaistvuse kohta on normid ja hea tava enamasti välja töötanud RVF, järelevalvenormid aga muud rahvusvahelised organisatsioonid. RVF koostab liikmesriikide nõusolekul ka aruandeid nende poliitika vastavusest rahvusvahelistele normidele ja headele tavadele⁶.

MAJANDUSPOLIITIKA LÄBIPAISTVUS

RVF paneb suurt rõhku ka riikide majanduspoliitilise olukorra hinnangute (nn IV artikli konsultatsioonide aruande) ja majanduspoliitika programmide avaldamisele. Selleks käivitas fond 1999. a kevadel pilootprojekti, millega ühinenud riikide kohta tehtud majanduspoliitilised ülevaated ja hinnangud avaldatakse RVFi veebilehel. Hinnang 2000. aastal teostatud pilootprojektile oli igati positiivne ning praegu on eesmärgiks saavutada kõigi liikmesriikide ühinemine selle algatusega. Eesti ühines pilootprojektiga ja alates 1999. aastast on meie IV artikli konsultatsioonide lõpparuanded ning majanduspoliitika programm ja selle vahearuanded kättesaadavad nii Eesti kui ka rahvusvahelisele avalikkusele.

⁴ Vt Finantssektori hindamise programm, lk 54.

⁵ Eesti, Iirimaa, India, Iraan, Kamerun, Kanada, Kasahstan, Kolumbia, Liibanon, Lōuna-Aafrika Vabariik, Salvador ja Ungari.

⁶ *Report on Observance of Standards and Codes*; ROSC.